

מסורת הש"ס

(א) נבס"פ: בפושעי אומות העולם, ובס"א טוסף ג"כ: עע"ו, (ג) חגיגה ס. ע"ש, (ד) פסנהדרין לו. וסני', (ד) נפי ולא ניכר הברית ולנקר בהיכלו תרגום ולנשקר בהיכלי' (תהלי' מו) ערוך ערך בשקק, (ס) נז"ל קו, (ו) נוסה לנ: ע"ש, (ז) נז"ל כניהנס, (ח) נבצ"י הגי' חנס ע"י במהש"א נח"א, (ט) בס"פ: דומס, (י) בס"א: משבח, (י) בס"א: על הגויה, (י) בס"א: בגופן והמינין והמסורין, (יא) נדר"ה ת, (י) ותהלים נה, (ס) נברכות נד, (ע) [לשבת מנוכס],

הנהגות הב"ח

(א) גב' על עסקי חנם: (ב) תוס' ד"ה והא אריב' וכי וגם בגי' דבריי, ג"כ כלומר במדרש של ג' דברים: (ג) בא"ד וארבע דברים בשמות שלמה הכותבין בלוחו ספר:

גליון הש"ס

רש"י סד"ה ולא מבשקר אינו מבדיל, וכן לא נשקרוה יצמות דף קכ ע"א: שם ברי"ה על עסקי חנם קריית כנ"ל, ובהל"א ביומא פרק יוה"כ נאכל מתנאים חסג זה עניות מהרש"א:

לעני רש"י

פנ"ק. ברן.

מוסף רש"י

בעובי דינר זהב. דבר מועט, לא חסר זכא דעשה צו נס [ותגיה כ,ו]. שתי תמורות. שני דקלים (סוכה לב). בגי' בן הגנוס. סמוך לירושלים (סס).

רבינו חננאל

עוברי בעמק הבכא וגוי. עוברי אילו בני אדם שעוברין על רצונו של מקום. בעמק, שמעמיקן להם גיהנם שנה אחת. ואתי אברהם ומציל להו לברי מהבא על הגויה דמשכא עורלתיה, כר"ל דאמר אין אור שולטת בפושעי ישראל קל וחומר ממוזב חזהב. ורשעים אפילו על פתח גיהנם אין חורדין בתשובה ברשעי אומות העולם הוא. שלשה פתחים יש לגיהנם כו'. מתני' וביניהן כמלא שתי רבקות. פ"י מלשון עגלי מרבק. של שלש בקי דבוי רבי מאיר. ר' יהוד' אומר של ארבע ארבע בקי. תנא רבקה נכנסת ורבקה יוצאת. ת"ר כמה ראשה ורובה של פרה אמות. וכמה עוביה של פרה אמה ושני שלישי אמה,

למעטי כרס. ויהנו שכניה ושבח הוא לה שזכרת לטובה: **חנה**. עץ שפותח פיו שלא יכול לדבר: **לך דומיה**. הכל שותקין כנגדך: **שדומה עניו כו'**. נוחין לו יסורין שמקבלן מאהבה: **ולך ישולם נדר**. אותה דומיה שהא דומה^(ט) ציסורין דומה לו כשילוס נדר: **מעין יסופוהו**. כמעין של

שמתן נקב שצבין המוצח שניסוך היין של ספלים יורד לתוכו כל השנה כדאמר^(י) בלולב וערבה (סוכה מט).

הפושעי' צי. עדיין ואפי' נשעת מולעמס ואשס: **דא"כ**. דהא דר"ל בפושעי ישראל מוקי לה להאי קרא דכתיב ואשס לא תכנה קשיא ידידי אדידיה: ^ט **ולא מנשקר**. איינו מכירו שהוא יהודי דמשכה ערלתו ודומה לו כמי שאינו נימול: **המוציא והמעלה**. המוציא אתכם מארץ מצרים (ויקרא כב) וכן המעלה אתכם מארץ מצרים (סס יא): **דפשעי**. צחייהס: **במתן שאול** יונה בן אמתי קאמר ליה: **בדני רבן יוחנן בן זכאי**. בצייתא שנסדרה צבית מדרשו כעין תוספתא ספידר ר' חייא ור' אבשעיא: **ציני דקלים: כשרין**. ללולב: **טיט סיון**. הוא רפס לטצוע צו ובלע"ז פניק' וסתם טיט היינו שראוי לצנין: שחת וצאר שחת חדא מילתא היא: **על עסקי' הסס**. עריות: **ספתס**. גיהנס דכתיב צההוא קרא מדורתה אש ועליס הרצה: **צית שאן פיסחו**. שפירותיו מתוקין מכל ארץ ישראל: **משכנח צפירוס דעבר ימינא**. משכנחי' צפירות של עבר הנהר פרמ צדרומו: **רצקס נכנסס ורצקס יולאס**. ולא פרה נכנסת ופרה יולאת דא"כ לא הוו להו קשורות: **כמס ראשס ורובס על פרה**. שנתנו חכמים שיעור להרחקת פסין מן הצור שיהו רחוקין כדי ראשס ורובס דמתנן במתני' [יז]:

שהן

שנים ולא שלמה בו האור פושעי ישראל שמליאין מצות כרמון שנאמר בפלה הרמון רקתך ואמר ר"ש בן לקיש אל תיקרי רקתך אלא ריקתך שאפי' ריקנין שבך מליאין מצות^א כרמון עאכ"ו אלא הא דכתיב עוברי בעמק הבכא ההוא דמחייבי ההיא שעתא בגיהנם ואתי אברהם אבינו ומסיק להו ומקבל להו בר מישראל שבא על בת עובד כוכבים דמשכח ערלתו ולא מבשקר ליה מתקין לה רב כהנא השתא דאמרת הפושעים דפשעי ואולי אלא מעתה דכתיב^ב המוציא המעלה דמסיק ורמפיק הוא אלא דאסיק ואפיק הכי גמי דפשעי הוא ואמר רבי ירמיה^ג (בר) אלעזר שלשה פתחים יש לגיהנם אחד במדבר ואחד בים ואחד בירושלים במדבר דכתיב וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה בים דכתיב^ד מבטן שאול שועתי שמעת קולי בירושלים דכתיב^ה נאם ה' אשר אור לו בציון ותנור לו בירושלים ותנא דבי רבי ישמעאל אשר אור לו בציון זו גיהנם ותנור לו בירושלים זו פתחה של גיהנם ותו ליכא והאמר ר' מריון אמר ר' יהושע בן לוי ואמרי לה תנא רבה בר מריון בדבי רבי יוחנן בן זכאי שתי תמורות יש כגי בן הנוס

ועולה עשן מביניהן וזו היא ששנינו ציני הר הברזל כשירות וזו היא פתחה של גיהנם דילמא היינו בירושלים א"ר יהושע בן לוי **ז' שמות יש לגיהנם** ואלו הן שאול ואבדון ובאר שחת ובור שאון וטיט היון וצלמות וארץ התחתית שאול דכתיב מבטן שאול שועתי שמעת קולי אבדון דכתיב^ו היסופר בקבר חסדך אמונתך באבדון באר שחת דכתיב^ז כי לא תעזוב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות שחת ובור שאון וטיט היון דכתיב^ח ויעלני מבור שאון מטיט היון וצלמות דכתיב^ט יושבי חשך וצלמות וארץ התחתית גמרא הוא ותו ליכא והאיכא גיהנם גיא שעמוקה^י (בגיהנם) שהכל יורד לה על עסקי^{יא} (הנס) והאיכא תפתה דכתיב כי ערוך מאתמול תפתה ההוא שכל המתפתה ביצרו יפול שם גן עדן אמר ריש לקיש אם בארץ ישראל הוא בית שאן פתחו ואם בערביא בית גרם פתחו ואם בין הנהרות הוא דומסקנין פתחו בכבל אביי משתבח בפירי דמעבר ימינא רבא משתבח בפירי דהרפניא: וביניהן כמלוא שתי וכו': פשיטא כיון דתנא ליה דקשורות הוו אנן ידעינן דלא הוו מותרות מהו דתימא קשורות כעין קשורות אבל ממש לא קמ"ל ולא מותרות: אחת נכנסת ואחת יוצאת: תנא רבקה נכנסת ורבקה יוצאת: ת"ר כמה ראשה ורובה של פרה שתי אמות וכמה עוביה של פרה אמה ושני שלישי אמה

עושין פסין פרק שני עירובין

י.מ.

[פושעי ישראל אין אור שולטת בהן ק"ו ממוזב חזהב. תימא דנמס' חגיגה (דף כו.) עבד ק"ו מסלמנדרא דתלמודי חכמים אין אור שולטת בהן מקי' וי"ל דפושעי ישראל פיהס משמירי' ואלו תלמודי חכמי' כלל וכלל לא]: **בר מבא וכו' ס**. לא סיך למחשביה צהוב: (ב"מ דף נח.): **גבי שלשה יורדין לגיהנס ואינן עולין דזה עולה כשקיעל דינו והא דלא חשיב הסס פושעי ישראל בגופן והלדוקין כו' ט** דאין עולין לפי ששנויים בצרייתא **ט** ואע"ג דמלצין פני חצירו חשיב ליה ותני ליה במס' אבות מ"מ אשמעינן דמכנה שס הוי מלצין אע"ג דדש ציה צשמייה:

דילמא היינו דירוששי"ם. כדכתיב (יהושע טו) גיל צן הנס וגו' ירושלים ולא גרסינן היינו דמדבר: **באר** שחת בדכתיב **בי א'א תעזוב נפשי אשאול** לא תתן חסידך לראות שחת. [והיינו צאר שחת] ומהאי קרא הוה מצי לאמוי דשמו שאול והא דלא מייתי קרא **ט** ואסת אלהיס מורידס לצאר שחת דהאי קרא נקצר כתיב כדמוכס סיפא דקרא אנשי דמים ומרמא לא יחלו ימייהס: **וצלמות** דכתיב **יושבי חשך וצלמות**. האי קרא

צתהליס כתיב גצי **ט** ארבעס לריכין להודות וגראה כספרים דגרסינן בטרס אלך ולא אשוב אל ארץ חשך וצלמות (איז כ') [תימית גרס דתחתיס כתיב ציחוקאל (י"ב) כשהראה הקצ"ה שכל הגויס יורדיס לגיהנס כתיב שס אל ארץ תחתיס]:

והאיכא תפתה. תימא דלא חשיב דעלוקס ור"ת מפרש דעלוקס שס חכס כמו לאימאל והא דמוקי ליה צמסכת עבודה זרה (דף מ.) צגיהנס היינו משוס דכתיב צמריה שאול ועוזר רחס ומיהו קשה דצפסיקתא לא חשיב להס צשמות שלמה וגס צג' דברי' **ט** וד' דצריס **ט** הכתובים בלוחו ספר לא חשיב עלוקס ואע"ג דלא חשיב גמי יקא היינו משוס דשמא הוי ככלל אגור והפייט **ט** גמי יסדו צסס גיהנס צולת אין לור חלק יקדו צהצחי עלן: **אם** בין הנהרות הוא. משמע דצין ההר' לאו היינו צכל ודלא כפ"ה שפי' צי' יוחסין (קדושין דף עג.) גצי צין הנהרות הרי הוא כגולה ליוחסין וצפיריקין (דף כג:) גמי אמרי' צכל גמי מקיף לה פרת מחד גיסא ודגלת מחד גיסא:

שהן

ועולה עשן מביניהן וזו היא ששנינו ציני הר הברזל כשירות וזו היא פתחה של גיהנם דילמא היינו בירושלים א"ר יהושע בן לוי **ז' שמות יש לגיהנם** ואלו הן שאול ואבדון ובאר שחת ובור שאון וטיט היון וצלמות וארץ התחתית שאול דכתיב מבטן שאול שועתי שמעת קולי אבדון דכתיב^ו היסופר בקבר חסדך אמונתך באבדון באר שחת דכתיב^ז כי לא תעזוב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות שחת ובור שאון וטיט היון דכתיב^ח ויעלני מבור שאון מטיט היון וצלמות דכתיב^ט יושבי חשך וצלמות וארץ התחתית גמרא הוא ותו ליכא והאיכא גיהנם גיא שעמוקה^י (בגיהנם) שהכל יורד לה על עסקי^{יא} (הנס) והאיכא תפתה דכתיב כי ערוך מאתמול תפתה ההוא שכל המתפתה ביצרו יפול שם גן עדן אמר ריש לקיש אם בארץ ישראל הוא בית שאן פתחו ואם בערביא בית גרם פתחו ואם בין הנהרות הוא דומסקנין פתחו בכבל אביי משתבח בפירי דמעבר ימינא רבא משתבח בפירי דהרפניא: וביניהן כמלוא שתי וכו': פשיטא כיון דתנא ליה דקשורות הוו אנן ידעינן דלא הוו מותרות מהו דתימא קשורות כעין קשורות אבל ממש לא קמ"ל ולא מותרות: אחת נכנסת ואחת יוצאת: תנא רבקה נכנסת ורבקה יוצאת: ת"ר כמה ראשה ורובה של פרה שתי אמות וכמה עוביה של פרה אמה ושני שלישי אמה

שהן

1. לך דמיה תהלי אלהיס בציון ולך ישלים תהלים סה ב 2. עברי בעמק הבקא מעין ושתיהו גם ברכות יעקבה מורה:

תהלים פד ז 3. ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה ויהי דראון לכל בשר: ישעיהו סו כד

4. כפלה הרמון רקתך מבעד לצמחקר:

5. המוציא אתכם מארץ מצרים לדתות לבם לאלהים אני ?? ויקרא כב גל 6. כי אני ?? המעלה אתכם מארץ מצרים לדת לבם לאלהים ודויתכם קדשים בי קדוש אני? ויקרא יא מה 7. וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך תוקלה:

במדבר טו גל 8. ויאמר קראתי מצדה לי אל ?? ויעניי מבטן שאול שועתי שמעת יונה ב ג קולי

9. וסלעו ממקור יעבור וחתו חזס שריו נאם ?? אשר אור לו בציון ותנור לו בירושלם:

ישעיהו לא ט 10. היספר בקבר חסדך אמונתך באבדון: תהלים פח יב

11. כי לא תעזוב נפשי לראות שחת:

תהלים טז י

12. ויעלני מבור שאון מטיט היון וקסם על סלע רגלי בונן אשרי:

תהלים מ ג

13. ישובי חשך וצלמות אסירי עני וברזל:

תהלים קו י

14. כי ערוך מאתמול תפתה גם היא לפלך חבון העמיק ורחב מדרתה אש ועצים ורבה נשמת ?? כנול ופרית בערה בה:

ישעיהו לו גל